

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ:

1. *Закон України «Про оперативно-розшукову діяльність»* від 18 лютого 1992 р. № 2135-ХІІ // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 22. – Ст. 303.
2. *Закон України «Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю»* від 30 червня 1993 р. №. 3341-ХІІ // Відомості Верховної Ради України. – 1993. – № 35. – Ст. 358.
3. *Закон України «Про Національне антикорупційне бюро»* // Відомості Верховної Ради. – 2014. – № 47. – Ст. 2051.
4. *Слинько С. В.* Взаимодействие следователя и органа дознания как уголовно-процессуальное понятие / С. В. Слинько // Проблемы соц. законности : республ. межвед. научн. сборн. – Харьков, 1991. – Вып. 26. – С. 103–106.

ДЕЯКІ ПИТАННЯ ТАКТИКИ ЗАХИСТУ У СПРАВАХ ПРО КОРУПЦІЙНІ ДІЯННЯ

SOME QUESTIONS OF TACTICS OF DEFENCE ARE IN MATTERS ABOUT CORRUPTION ACTS

Г. В. Коновалова

Konovalova H. V.

*аспірантка, Академія адвокатури України
(Науковий керівник – професор В. А. Колесник)*

Не викликає сумнівів актуальність боротьби з корупцією в Україні і зацікавленістю у цьому правоохоронних органів: повідомлення в пресі доводять суспільству о великих успіхах поліції, СБ і прокуратури у боротьбі з цим ганебним явищем.

Але кількість справ, які доходять до суду і де винні отримують покарання вкрай невелика. І якщо ми говоримо про хабарництво, то треба реально оцінювати ситуацію: це злочини з високою латентністю. На думку академіка В. Кудрявцева найбільш висока латентність серед злочинів саме у злочинах про хабарництво (підкуп). Виявляється всього один випадок на десятки тисяч вчинених.

Але й ті кримінальні провадження, які доходять до суду і де виноситься обвинувальний вирок не є зразком правильної кваліфікації, допустимих доказів, додержання

прав людини (їх права на справедливий суд). Саме для того, щоб довести отримання слідством недопустимих доказів, порушень під час розслідування розробляється тактика професійного захисту у справах зазначеної категорії.

Тактика професіонального захисту у кримінальних провадженнях розглядається як підсистема криміналістичної тактики, яка складається з системи відповідних засобів (прийомів, комбінацій, операцій, рекомендацій), які розробляються на основі наукових положень криміналістичної тактики, допустимого і раціонального збирання, представлення, дослідження і використання адвокатом доказової інформації, яка виправдовує підзахисного або пом'якшує його відповідальність, які забезпечують права і інтереси останнього в умовах потенційної або реальної, безпосередньої або опосередкованої протидії з боку осіб і організацій,

які протистоять захиснику при реалізації ним своєї кримінально-процесуальної функції [1, 8].

Тактика захисту на досудовому слідстві для захисника полягає в тому, щоб отримати найповнішу інформацію стосовно дій і намірів слідства та про результати розслідування на конкретний момент. Знаходячись в ситуації невизначеності, захисник не завжди може визначити свою позицію, а отже й перспективи захисту, обрати відповідну стратегію захисту.

Це часто пов'язано з такими захисними ситуаціями, в яких опиняється адвокат-захисник: застосування слідством анонімних свідків, використання оперативно-розшукових заходів, а також отримання доказів під час проведення негласних слідчих (розшукових) дій. Про проведення вказаних процесуальних дій адвокат своєчасно не отримує відповідної інформації.

Після прийняття нового КПК України під час розслідування корупційних правопорушень (перш за все злочинів, передбачених ст. 368 КК України) широко використовуються негласні слідчі (розшукові) дії (НС(Р)Д); такі, зокрема, як контроль за вчиненням злочину у формі імітування обстановки злочину (п. 4 ч. 1 ст. 271 КПК). За вимогами чинного КПК ця процесуальна дія проводиться лише за наявності достатніх підстав вважати, що готується вчинення або вчиняється тяжкий або особливо тяжкий злочин (ч. 1 ст. 271 КПК). Інструкція про організацію проведення негласних слідчих (розшукових) дій та використання їх результатів у кримінальному провадженні (п. 1.12.5) визначає мету такої НС(Р)Д – запобігання злочину [2]. Але на практиці часто така імітація лише провокує особу на вчинення корупційного правопорушення.

За деякими справами, наприклад, про розповсюдження наркотичних засобів, існує така практика: спочатку заявник закупляє наркотичний засіб у особи і тільки після цього, за його заявою вносяться дані до Єдиного реєстру досудових розслідувань

(ЄРДР), вже потім проводиться «контрольована закупка». З цим можна погодитись, оскільки йдеться про неодноразове розповсюдження особою наркотичних засобів.

А якщо немає достовірних даних про службову особу, як про закоренілого корупціонера і його лише провокують на отримання хабара? Тобто дані про це ще не можна внести до ЄРДР, оскільки правопорушення ще немає, як немає даних про його готування злочину (фактично йдеться про ініціювання злочину працівниками оперативних підрозділів, які отримали на це згоду прокурора). Це, до речі є негативним фактором, що у цьому процесі в цей час не задіяний слідчий суддя, а прокурор, як координатор боротьби із злочинністю має свій інтерес – він зацікавлений у створенні видимості благополуччя у боротьбі з корупцією.

Треба виходити з того, що Європейський суд з прав людини у рішенні по справі *Teixeira de Castro v. Portugal* (9 June 1998, Reports 1998-IV) **визначив, що обвинувальний вирок не можна обґрунтовувати доказами злочинної поведінки, отриманими в результаті вчинення злочину, ініційованого поліцією.** Суд, зокрема, визначив дві обов'язкові умови: дії поліції повинні бути складовою частиною загальної операції (наприклад, операції з викриття посадовців якоїсь державної структури у вчиненні корупційних дій), а отже повинні бути дані про те, що особа, яку будуть підбурювати до вчинення злочину – систематично їх вчиняє; а по-друге, ця операція повинна здійснюватися під контролем суду (судді).

На практиці частіше за все таких загальних операцій не проводиться, і поліція не має достовірного підтвердження, що підозрюваний вчиняв до цього злочину (це лише їх припущення), і таким чином, всі докази отримуються в результаті лише операції правоохоронних органів. А це свідчить про порушення ст. 6 Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод – принцип справедливості судового процесу, якій стоїть на заваді перевірка

оперативно-розшуковими заходами чи спеціальними операціями реакції особи на пропозицію вчинити злочин та подальшого засудження, якщо вона не встояла перед такою спокусою [3, 35-36]. В інших випадках, у разі недодержання визначеної у КПК і рішеннях Європейського суду можна говорити про вчинення дій, які передбачені ч. 2 ст. 370 КК України (провокація підкупу, вчинене службовою особою правоохоронних органів).

На нашу думку, у разі запровадження судового контролю за проведенням НС(Р)Д, передбачених ст. 271 КПК, під час перевірки обставин, які свідчать про відсутність при проведенні НС(Р)Д провокування особи на вчинення злочину, слідчий суддя буде проводити таку перевірку об'єктивно, порівняно з часто достатньо формальним викладенням, без відповідної перевірки, цих обставин у постанові прокурора при

здійсненні контролю за вчиненням злочину, що є обов'язковим поряд із іншими відомостями, передбаченими у ст. 251 КПК.

Підсумовуючи вище наведене, вважаємо, що адвокат-захисник при обранні тактики захисту у справах про тяжкі або особливо тяжкі злочини, до яких відносяться і корупційні злочини, повинен в обов'язковому порядку враховувати зазначений фактор: прогнозуючи проведення слідством НС(Р)Д з метою отримання негативної для підзахисного інформації. Отримана інформація піддається аналізу з метою прогнозування подальших дій слідства, можливості використання результатів НС(Р)Д слідством як доказів для доведення обвинувачення (підозри) та підшукання підстав для визнання їх недопустимими. Саме це дозволить успішно захищати осіб, які підозрюються у вчиненні тяжких злочинів, в умовах проведення слідством НС(Р)Д.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ:

1. *Баєв М. О.* Тактические основы деятельности защитника-адвоката в уголовном судопроизводстве России: теория и практика : дисс. ... д-ра юрид. наук : специальность 12.00.09 / М. О. Баєв. – Воронеж, 2005. – 401 с.

2. *Інструкція про організацію проведення негласних слідчих (розшукових) дій та використання їх результатів у кримінальному провадженні* : Затверджено Наказом Генеральної прокуратури України, МВС України, СБ України, адміністрації Державної прикордонної служби

України, Міністерства фінансів України, Міністерства юстиції України 16.11.2012 р. №114/1042/516/1199/936/1687/5.

3. *Юдківська Г.* Допустимість доказів як одна з гарантій справедливого судового процесу відповідно до статті 6 Європейської конвенції про захист прав людини і основних свобод / Г. Юдківська // Слово національної школи суддів України. Загальнодержавне науково-практичне та науково-методичне юридичне видання. – № 2(7). – 2014. – С. 29–38.